

REACCIONS HUMANES

LES AFINITATS ELECTIVES

JOHANN W. VON GOETHE

Traducció de Carlota Gurt. Col. Bernat Metge Universal. Alpha Editorial, 2023. 332 pàgines.

El 1775, el químic suec Torbern Bergman va publicar *De attractionibus electivis*, una obra en llatí on definia l'afinitat com la tendència de dos elements a dissociar-se en presència d'un tercer pel qual un dels dos se sentís més atret. El 1809, Johann W. von Goethe feia servir el concepte químic i un títol molt semblant per escriure *Les afinitats electives*, una novel·la que ha tornat a ser publicada en català, amb traducció de Carlota Gurb.

La traductora explica en l'epíleg «Triar, triar, triar» que el títol alemany ja presenta una dificultat de traducció, perquè *Verwandtschaft* significa 'afinitat', però també 'parentiu'. Com comenta, ha fet alguns malabarismes per mantenir-ne els dos sentits en algunes frases, però, quan ha hagut de triar, ha mantingut, encertadament, com s'ha fet usualment en altres llengües, 'afinitat'. I en la tria d'algun altre terme també ha intentat mantenir la «vinculació temàtica amb la química de les relacions».

Probablement, Goethe hauria aprovat la tria. Ell mateix es considerava més científic que literat i la química no estava al marge dels seus amplis interessos. A la novel·la, el concepte químic del títol, objecte de debat a principis del segle XIX, passa d'aplicar-se a les substàncies a ser una imatge de les relacions humanes. Un matrimoni culte i benestant, Eduard i Charlotte, acull com a convidats el capità Otto (un amic del marit) i la jove Ottilie. En una lectura nocturna en veu alta, una pràctica tan

usual en aquella època, s'exposa des del punt de vista de la química el que la convivència desencadenarà més tard. Eduard i el capità expliquen a Charlotte el concepte d'*afinitat electiva*. Els casos amb substàncies s'exemplifiquen mitjançant metàfores amb persones. I així l'argument de la novel·la seria, molt simplificadament, una reacció de doble desplaçament: $AB + CD \rightarrow AD + BC$. La metàfora química il·lustra el trencament de parelles i la formació de noves unions. I no sempre, malgrat el títol, per elecció, perquè, com opina Charlotte, «l'oportunitat crea les relacions» i «l'elecció està només en mans del químic que posa en contacte aquests elements».

En aquesta tragèdia burgesa amb moltes lectures, la química ajuda a fer-ne una. Com explica en el seu interessant pròleg Simona Škrabec, les explicacions químiques eximeixen de responsabilitats els protagonistes, perquè seria la tendència natural allò que desferia parelles i en formaria de noves. Tal com se separen els components d'una substància, es trenca més d'un matrimoni. Una institució que, per a un personatge, Mittler, «és la base i el cim de tota cultura». Per la seva banda, el comte qualifica de fantasia imaginar que «les coses mundanes, i en especial les unions matrimonials, són perdurables».

A part del simbolisme, del retrat dels personatges i de l'exquisit llenguatge, tan ben traslladat al català, una de les coses que més pot atreure de la narració és com perfila les convencions d'una societat burgesa moralment decadent en un entorn natural agressiu, malgrat els esforços de l'Eduard i de la Charlotte per modelar-lo. La metàfora botànica tampoc no n'és absent i mencions breus a les idees de Goethe en aquest camp haurien arrodonit aquesta acurada edició.

XAVIER DURAN. Periodista científic (Barcelona).

L'APARADOR

LES PLANTES EN L'OBRA DE JACINT VERDAGUER

M. CARME BARCELÓ I MARTÍ

Universitat de Barcelona, 2023. 414 pàgines.

M. Carme Barceló i Martí, professora de Botànica de la Universitat de Barcelona, recupera l'obra de Jacint Verdaguer a través de les plantes. Cada espècie, d'un total de 307 identificades, va acompanyada d'una fotografia, una fitxa botànica que inclou, entre altres dades, les diverses denominacions populars que rep, i un o diversos textos extrets de l'obra del poeta de Folgueroles. En conjunt, un llibre que no només ens revela l'extens coneixement botànic de Verdaguer, sinó que també ens aproxima a la biodiversitat dels paisatges catalans des del seu esguard.

DE GENERACIÓ EN GENERACIÓ

Com rebem i transmetem els gens

FRANCESC MESTRES I NAVAL

Universitat de Barcelona, 2022. 184 pàgines.

Francesc Mestre, catedràtic de Genètica de la Universitat de Barcelona, desxifra en aquest breu però contundent assaig les claus de l'herència genètica que ens ajudaran a entendre què són els gens, quines són les seues funcions i com s'hereten i, fins i tot, com poden experimentar mutacions. L'obra va acompanyada d'anècdotes i exemples extrets de la cultura popular que ajudaran a assentar la informació i a abastar l'objectiu que l'autor revela al pròleg: donar a conèixer els coneixements bàsics de la genètica, però també transmetre al públic la seua passió per aquesta.

EX MACHINA

Ètica, big data, algoritmes i robots

RAMON ALCOBERRO

Edicions Enoanda, 2023. 137 pàgines.

La creixent preocupació per l'avanç (aparentment imparabile) de la intel·ligència artificial, la robòtica i un sistema de dades massives governat per algoritmes és l'origen d'aquest assaig del filòsof Ramon Alcoberro. En aquest, se centra en els problemes ètics plantejats per aquesta realitat en què, cada vegada més, la tecnologia va ocupant l'espai vital de la humanitat. Un dels principals dilemes, sens dubte, és la desigualtat de poder entre un sistema que progressa sense obstacles i una societat general sense eines per a ni tan sols alentir-lo.